©Slovenian Entomological Society, download unter www.biologiezentrum.at

ACTA ENTOMOLOGICA SLOVENICA

LJUBLJANA, DECEMBER 2000 Vol. 8, št. 2: 137-146

NOVE VRSTE V FAVNI METULJEV (LEPIDOPTERA) SLOVENIJE

Mojmir LASAN

Glavarjeva 47, SI-1000 Ljubljana

Izvleček - Omenjamo petindvajset za favno Slovenije novih vrst makrolepidopterov, eno iz družine srparjev (Drepanidae), osem iz družine pedicev (Geometridae), štirinajst iz družine sovk (Noctuidae), eno iz družine gobarjev (Lymantriidae) in eno iz družine medvedkov (Arctiidae). Presenetljivi sta najdbi južnih vrst *Charissa certhiatus* (Rebel & Zerny, 1931) (Geometridae) in *Chersotis elegans* (Eversmann, 1837) (Noctuidae), do sedaj najbližje najdeni na južnem Velebitu na Hrvaškem. Vključujemo še sovko *Phytometra amata* (Butler, 1878), ki jo je v Sloveniji našel nemški metuljar Lars Kühne in je nova tudi za Evropo.

KLJUČNE BESEDE: Lepidoptera, favna, Slovenija.

Abstract - NEW SPECIES, RECORDED IN THE LEPIDOPTERAN FAUNA OF SLOVENIA

25 Macrolepidoptera species, newly recorded in the Slovenian fauna, are listed: one belonging to Drepanidae, 8 to Geometridae, 14 to Noctuidae, one to Lymantriidae and one to Arctiidae. Unexpected were the finds of the southern species *Charissa certhiatus* (Rebel & Zerny, 1931) (Geometridae) and *Chersotis elegans* (Eversmann, 1837) (Noctuidae), with the nearest known localities up to now in the southern Velebit in Croatia. Included is also *Phytometra amata* (Butler, 1878) (Noctuidae), found in Slovenia by the German Lepidopterist Lars Kühne, which is new to Europe.

KEY WORDS: Lepidoptera, fauna, Slovenia.

©Slovenian Entomological Society, download unter www.biolo

Intenzivnejše lepidopterološke raziskave slovenskega Krasa in obalnega pasu so botrovale odkritju nekaterih pri nas še neregistriranih vrst metuljev. Med njimi jih je nekaj že dolgo krasilo slovenske zbirke in smo jih šele s pomočjo novejše literature pravilno določili.

Nobenega dvoma ni, da so metulji, ki v Sloveniji naseljujejo le obalna mokrišča, ogroženi. Opazovanja zadnjih let namreč kažejo, da habitati ob obali in njenem zaledju zaradi izsuševanja in divjih odlagališč v trstiščih naglo izginjajo. Širjenje kmetijskih površin, predvsem novih nasadov oljk, izpodriva bivališča živali na toplih legah. Problem predstavlja tudi hitra širitev infrastrukture. Konkreten primer je postavitev strunjanskega križišča, ki je uničila življenjski prostor pedica *Scopula emutaria* (Hübner, 1809) - še pred leti ga ni bilo težko splašiti med travo tik ob stari cesti; doslej je bila vrsta omenjena le kot star podatek za Gorico (Carnelutti, 1992a).

Za nočna opazovanja smo uporabljali svetlobne vabe s fluorescentnimi ultravijoličnimi cevmi (znamke Philips TLD 15W/05) in vabe, namočene v mešanico vina in sladkorja.

Poimenovanje vrst smo povzeli po delu Karsholt in Razowski (1996). Za vse lokalitete so navedena tudi ustrezna polja velikosti 10 x 10 km koordinatne mreže UTM.

Watsonalla uncinula (Borkhausen, 1790)
UL 94, Izola, Belvedere, 80 m, 31. 7. 1997, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Zanimiv srpar, ki v Sredozemlju zamenjuje sestrsko vrsto *Watsonalla binaria* (Hufnagel, 1767). Za sveže primerke je značilen vijoličast poprh na zgornji strani sprednjih in zadnjih kril. Nam najbližje je vrsta razširjena v sosednji Italiji, proti jugu pa naseljuje vso jadransko obalo. Metulja smo našli na javni razsvetljavi.

Godonella aestimaria (Hübner, 1809)
UL 94, Strunjan, 1 m, 14. 8. 1996, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Južnoevropski pedic, vezan na rastišča navadne tamariše (*Tamarix gallica* L.), kjer smo opazovali tudi gosenice.

Tephrina murinaria (Denis & Schiffermüller, 1775)
UL 94, Šmarje, Križišče, 215 m, 13. 5. 1997, 1♀, leg. et coll. Lasan.

Vrsta se pojavlja na suhih in toplih travnikih in je znana v vseh sosednjih deželah.

Charissa certhiatus (Rebel & Zerny, 1931)
VL 27, Nanos, južno pobočje, 800 m, 20. 8. 1992, 2♂, leg. et coll. Lasan.
VL 27, Nanos, južno pobočje, 800 m, 21. 8. 1998, več prim., leg. et coll. Lasan.

Najdba zanimive pontomediteranske vrste ni bila pričakovana, saj smo jo doslej najbližje opazovali na južnem Velebitu (UTM: WK 50, Mali Halan, 950 m, 14. 8. 1987, leg. Lasan). Na Nanosu, severozahodni meji areala vrste, naseljuje metulj topla južna pobočja in ni redek. Obstaja možnost zamenjave z vrsto *Charissa pullata* (Denis & Schiffermüller, 1775), ki pa se časovno pojavlja nekoliko prej. Vrsti se razlikujeta v zgradbi genitalnega aparata pri obeh spolih. V evropskih metuljarskih seznamih in fav-

 gical Society, download unter www.biologiezentrum.at

nah vrsta zaradi specifične razširjenosti ni omenjena, zato smo pri določevanju imeli veliko srečo, saj nam je prof. dr. J. Carnelutti posredoval originalni opis vrste (Rebel in Zerny, 1931). Preparate spolnih struktur (sl. 2) je izdelal dr. C. Morandini (Italija).

Potrebne bodo nadaljnje raziskave vrste, saj opisa preimaginalnega stadija v literaturi nismo zasledili.

Scotopteryx ignorata Huemer & Hausmann, 1998
VL 27, Nanos, južno pobočje, 900 m, 20. 6. 1998, 1♂, 2♀, leg. et coll. Lasan.

Pedic je razširjen v jugovzhodni Evropi, in sicer od vzhodne Avstrije do severne Grčije (Huemer in Hausmann, 1998). Vrsta tvori s *S. mucronata* (Scopoli, 1763) in *S. luridata* (Hufnagel, 1767) sklop treh sestrskih vrst, vendar se od obeh loči po zgradbi genitalij. Opisana je bila šele leta 1998, ko je sistematično pregledovanje materiala v zbirkah in izdelava genitalnih preparatov pokazala obstoj tretje vrste (Huemer & Hausmann, 1998). Avtorja, ki sta vrsto *S. ignorata* opisala, med determiniranim materialom münchenskega muzeja (zbirka ZSM) omenjata tudi primerek iz Slovenije (Vipava, 19. 6. 1926, 1♀).

Metulje smo opazovali podnevi na suhih toplih travnikih.

Eupithecia egenaria Herrich-Schäffer, 1848
VL 49, Zaplana, 650 m, 25. 5. 1996, 1♀, leg. et coll. Lasan.
VL 07, Kobjeglava, 280 m, 13. 5. 1997, 1 prim., leg. et coll. Gomboc.

Čeprav je hranilna rastlina gosenic lipa, je vrsta lokalna in redka, pojavlja se pretežno v toplejših listnatih gozdovih. Za Slovenijo je omenjena že v favni Durmitorja (Tomić et al., 1990). Carnelutti (1992a, b) je v Rdečem seznamu ogroženih metuljev (Macrolepidoptera) v Sloveniji, ki zajema vse za Slovenijo znane vrste makrolepidopterov, ne navaja, zato jo uvrščamo v ta prispevek.

Eupithecia riparia Herrich-Schäffer, 1848
VL 08, Trnovski gozd, Čaven, 1100 m, 13. 6. 1997, 2♂, leg. et coll. Štanta.
UL 98, Nova Gorica, Miren, 50 m, 15. 6. 1997, 1♂, leg. et coll. Štanta.
VL 08, Trnovski gozd, Čaven, 1100 m, 27. 6. 1998, 1♀, leg. et coll. Štanta.
VL 08, Trnovski gozd, Krnica, 950 m, 27. 6. 1998, 1♀, leg et coll. Lasan.

Zanimiva sredozemsko-azijska vrsta, ki pri nas dosega severozahodno mejo areala razširjenosti. Najbližja znana nahajališča vrste so v Kvarnerju: Reka, Martinščica, otoki itd.

Eupithecia ochridata Schütze & Pinker, 1968
VL 14, Socerb, 400 m, 5. 1. - 2. 3. 1998, ex larva, več prim., leg. et coll. Lasan.

Pričakovana vrsta, njene gosenice z visokim odstotkom parazitiranosti smo našli na pelinu (*Artemisia camphorata* Vill.). Zaradi zamenjave s podobno vrsto *E. innotata* (Hufnagel, 1767) je potreben pregled genitalnih aparatov. Pedic je na toplih suhih travnikih razširjen v vseh sosednjih deželah.

©Slovenian Entomological Society, download unter www.biolo

Eupithecia oxycedrata (Rambur, 1833)
VL 14, Črni Kal, Osp, 50 m, 20. 3. 1999, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Pričakovana vrsta, najbližje najdena pri Doberdobskem jezeru v Italiji (Morandini in Morin, ustno).

Cryphia rectilinea (Warren, 1909)
VL 14, Črni Kal, Osp, 50 m, 18. 8. 1999, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Prednjeazijsko-sredozemska sovka je podobna sestrski atlantsko-sredozemski vrsti *C. ravula* (Hübner, 1813). Genitalne preparate primerkov iz hrvaške Istre in Dalmacije smo primerjali s slovenskim in ugotovili, da gre povsod za vrsto *C. rectilinea*. Za določitev smo uporabljali literaturo: Forster in Wohlfahrt, 1971, in Rakosy, 1996.

Hypena palpalis (Hübner, 1796)
VL 14, Črni Kal, Osp, 50 m, 20. 3. 1999, 2♀, leg. et coll. Lasan.

Sovko omenja za "Kranjsko" že Spuler (1908). Carnelutti (1992a, b) vrste v Rdečem seznamu ogroženih metuljev (Macrolepidoptera) v Sloveniji, ki zajema vse za Slovenijo znane vrste makrolepidopterov, ne navaja, zato jo uvrščamo v ta prispevek.

Vrsta je precej lokalna, opazovali pa smo le prezimljene primerke.

Phytometra amata (Butler, 1878)

Majhna sovka, v Evropi prvič najdena ravno v Sloveniji: dolina reke Gračnice, 9 km SZ od Radeč, 300 m, 21. 8. 1995, 3♂, leg. L. Kühne (Kühne, 1997). Vrsta je bila doslej znana le z Daljnega vzhoda (Rusija, Kitajska, Japonska, Koreja).

Diachrysia tutti (Kostrowicki, 1961)
VM 60, Ljubljana, reka Sava, 300 m, 27. 5. 1985, 1♂, leg. et coll. Lasan.
VL 59, Ljubljansko barje, Bevke, 290 m, 19. 6. 1989, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Sovka je znana v vseh sosednjih deželah in je tudi pri nas splošno razširjena in dokaj pogosta. Zaradi sorodne vrste *D. chrysitis* (Linnaeus, 1758) je za točno določitev potreben pregled genitalnega aparata.

Več avtorjev dvomi o obstoju *D. tutti* kot samostojne vrste (Karsholt in Razowski, 1996).

Cucullia formosa Rogenhofer, 1860
VL 14, Socerb, 400 m, 28. 8. - 19. 9. 1998, ex larva, več prim., leg. et coll. Lasan.

Pontsko-turkestanska vrsta, ki živi na skalnatih traviščih in peščenih stepah. Gosenice smo našli na pelinu (*Artemisia camphorata* Vill.).

Cucullia xeranthemi Boisduval, 1840
UL 94, Šmarje, Križišče, 250 m, 10. 5. 1999, ex larva, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Najdba sovke v Sloveniji je bila pričakovana, saj je razširjena v vseh sosednjih deželah. Naseljuje podobne biotope kot zgoraj navedena vrsta. Gosenico smo našli na zlati nebini (*Aster linosyris* Bernh.).

 gical Society, download unter www.biologiezentrum.at

Schargacucullia gozmanyi G. & L. Ronkay, 1994
VL 07, Komen na Krasu, 250 m, 4. 3. - 4. 4. 1998, ex larva, več prim., leg. et coll. Lasan.

Pontomediteranska sovka, ki naseljuje tople, suhe in peščene travnike na gričevnatem terenu. V naravi se pojavlja več kot mesec dni prej (gosenice v maju) od sorodne vrste *S. scrophulariae* (Denis & Schiffermüller, 1775). Na širšem območju Komenskega krasa sta *S. gozmanyi* našla še R. Štanta in M. Zadrgal (ustno). V bližnjem sosedstvu je sovka znana iz okolice Doberdobskega jezera v Italiji (Morandini in Morin, ustno). Gosenice smo našli na vijoličnem lučniku (*Verbascum phoeniceum* L.).

Pyrois effusa (Boisduval, 1828)
UL 94, Strunjan, 1 m, 31. 10. 1999, 2♂, leg. et coll. Lasan.

Južnoevropska vrsta, ki pri nas po vsej verjetnosti naseljuje le ozek obalni pas. Pri opazovanju smo prišli do zanimive ugotovitve o vedenju vrste: odrasli osebki estivirajo, izležejo se konec junija in jih nato ni opaziti do pozne jeseni, ko so že obleteni. Kot prezimljenci se ponovno pojavijo zgodaj spomladi.

Paradrina flavirena (Guenée, 1852)
UL 94, Strunjan, 1 m, 22. 4. 2000, 1♂, leg. et coll. Lasan.
Najdba sovke je bila pričakovana, ker je v Evropi razširjena južno od Alp.

Aporophyla australis (Boisduval, 1829)
UL 93, Dragonja, Križišče, 20 m, 28. 10. 1996, 1♂, leg. et coll. Lasan.

Prednjeazijsko-sredozemska sovka, katere najdbo smo v Sloveniji pričakovali, saj je vrsta razširjena v sosednji Italiji in na Hrvaškem.

Sedina buettneri (E. Hering, 1858)
VL 36, Postojna, Studenec, 540 m, 24. 9. 1998, 1♀, leg. et coll. Lasan.

Zanimivo evrazijsko vlagoljubno vrsto smo doslej najbližje našli ob reki Mirni v hrvaški Istri (leg. Lasan). V Italiji še ni zabeležena, v vzhodni Avstriji pa na močvirjih s trstičjem ni redka.

Chortodes sohnretheli (Püngeler, 1907)
UL 93, Sečovlje, 1 m, 21. 6. 1998, več prim., leg. et coll. Lasan.

Vrsta je v Sloveniji lokalno razširjena ob obali in na Goriškem (Štanta in Zadrgal, ustno). Nam najbližje znane lokalitete so v Italiji (Morandini, ustno), hrvaški Istri (leg. Lasan) in na otoku Krku (Habeler, 1998). Metulja smo opazovali na vlažnih, redkeje pa tudi na suhih traviščih.

Opomba: Rakosy (1996) navaja *C. sohnretheli* kot sinonim vrste *C. morrisii* (Dale,1837).

Noctua tirrenica Biebinger, Speidel in Hanigk, 1983
UL 93, Sečovlje, 1 m, 28. 9. 1997, 1♀, leg. et coll. Lasan.
UL 94, Gažon, Sv. Štefan, 220 m, 10. 10. 1999, 1♀, leg. et coll. Lasan.

©Slovenian Entomological Society, download unter www.biolo

Sovka se v Sredozemlju pojavlja v območju makije, zato tudi pri nas naseljuje le obalni pas.

Chersotis elegans (Eversmann, 1837)
VL 27, Nanos, južno pobočje, 800 m, 18. 8. 1999, 1♂, 1♀, leg. et coll. Lasan.

Presenetljiva najdba te prednjeazijsko-sredozemske sovke v Sloveniji je areal razširjenosti vrste premaknila precej proti severu, saj smo jo doslej najbližje opazovali na južnem Velebitu (leg. Lasan).

Laelia coenosa (Hübner, 1808)
VL 04, Bertoki, Škocjan, 10 m, 13. 8. 1997, 1♀, leg. et coll. Lasan.
UL 93, Sečovlje, 1 m, 5. 9. 1997, 1♀, leg. et coll. Lasan.

Vrsta je v Evropi lokalno razširjena v vlažnih biotopih, zaradi izsuševanja pa hitro izginja. Naša opazovanja kažejo, da lahko tudi v Sloveniji vrsto uvrstimo med ogrožene.

Pelosia obtusa (Herrich-Schäffer, 1847)
VL 04, Bertoki, Škocjan, 10 m, 13. 8. 1997, 1♀, leg. et coll. Lasan.
UL 93, Sečovlje, 1 m, 2. 6. 1999, 4 prim., leg. et coll. Lasan.

Precej lokalna in redka močvirna vrsta, ki je prisotna v vseh sosednjih državah. Za razliko od srednjeevropskih populacij, kjer se odrasli osebki pojavljajo v juliju in avgustu, smo pri nas našli še spomladansko generacijo (maj, junij). Majhen predstavnik medvedkov je na slovenski obali odvisen od obstoja vlažnih biotopov in zato spada med ogrožene vrste.

Zahvala

Stanislav Gomboc, Radovan Štanta in Matjaž Zadrgal so prispevali podatke o obravnavanih vrstah. Dr. Carlo Morandini (Udine, Italija) je napravil genitalne preparate vrste *C. certhiatus*. Strokovno nam je svetovala mag. Tatjana Čelik. Boris Gaberščik, Žarko Vrezec in Al Vrezec so izdelali slikovno gradivo. Vsem se najlepše zahvaljujem.

 gical Society, download unter www.biologiezentrum.at

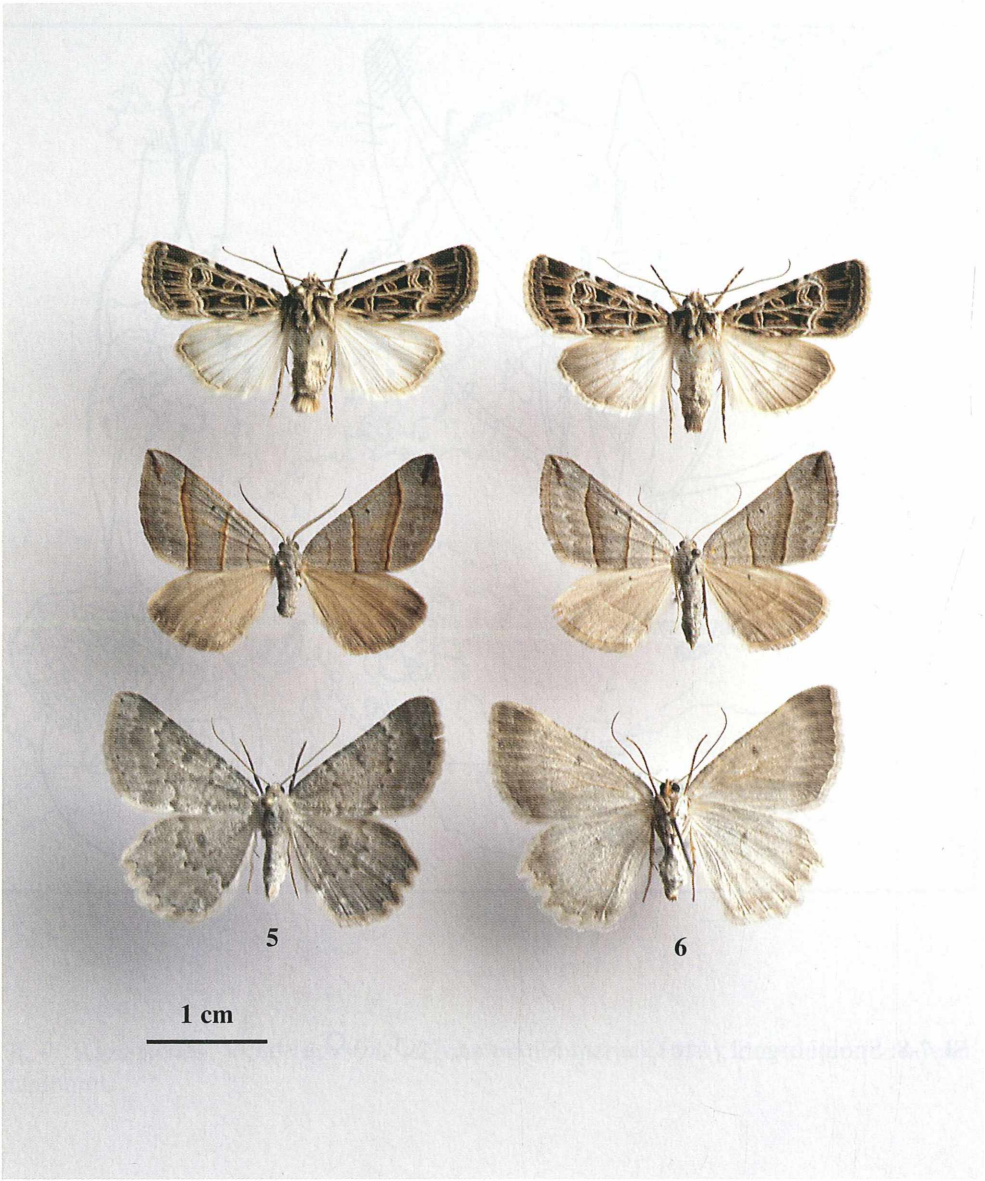

Sl. 1-6: 1) *Chersotis elegans,* ♂; 2) id., ♀; 3) *Scotopteryx ignorata*, ♂; 4) id., ♀; 5 in 6) *Charissa certhiatus;* foto Boris Gaberščik.

©Slovenian Entomological Society, download unter www.biolo

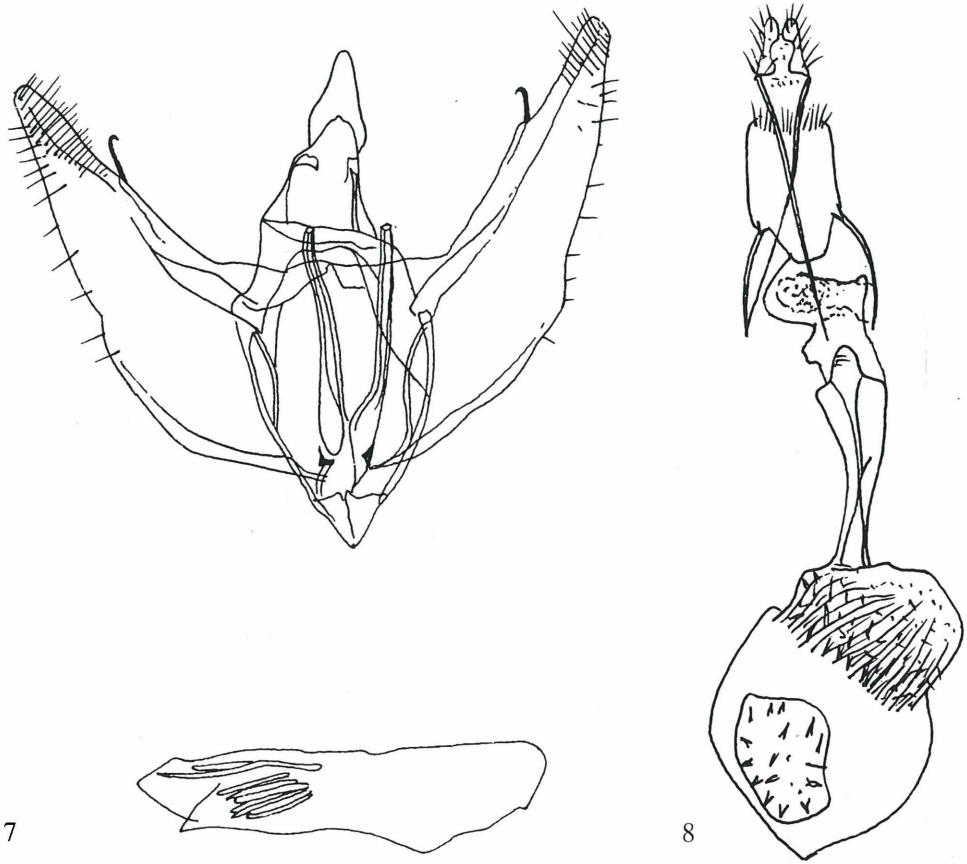

Sl. 7-8: Spolni organi vrste *Charissa certhiatus,* 7) ♂, 8) ♀; risba Al Vrezec.

 ical Society, download unter www.biologiezentrum.at

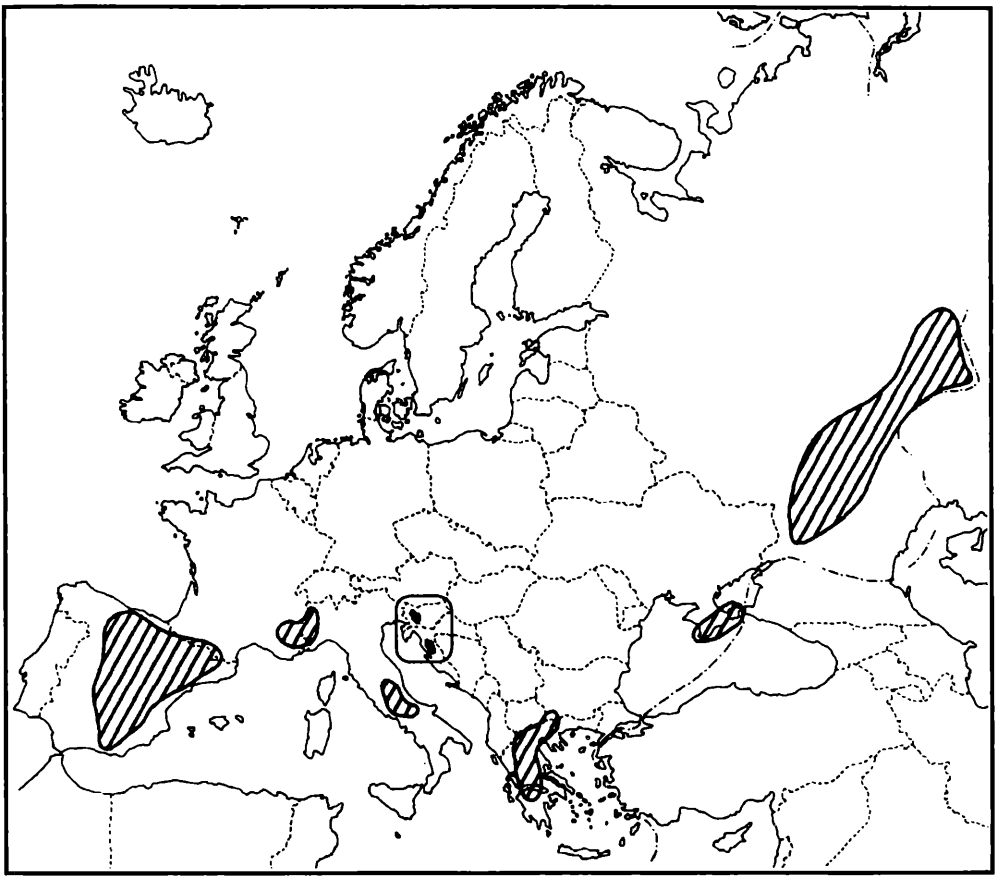

Sl. 9: Razširjenost vrste *Chersotis elegans* po Fibigerju (1993), dopolnjena z novimi najdbami.

©Slovenian Entomological Society, download unter www.biolo

Literatura

Carnelutti, J., 1992a: Rdeči seznam ogroženih metuljev (Macrolepidoptera) v Sloveniji. *Varstvo narave,* 17: 61-104.

Carnelutti, J., 1992b: Popravki/errata. Varstvo narave, 18: 189-190.

Fajčik, J., Slamka, F., 1996: Die Schmetterlinge Mitteleuropas. I. Band. 111 pp. František Slamka, Concordia Trading spol. sr. o., Bratislava.

Fibiger, M., 1993: Noctuinae II. In: Noctuidae Europaeae 2. Entomological press, Soro. 230 pp.

Forster, W., Wohlfahrt, T., 1971: Die Schmetterlinge Mitteleuropas, Band IV Eulen (Noctuidae). 329 pp. Stuttgart.

Habeler, H., 1998: Neue und bemerkenswerte Arten für die Schmetterlingsfauna Kroatiens von der Insel Krk (Lepidoptera). *Entom. Croat.,* 3 (1-2): 33-44.

Huemer, P., Hausmann, A., 1998: Scotopteryx ignorata sp. n., eine bisher übersehene europäische Art des Scotopteryx mucronata-luridata - Komplexes (Geometridae). *Nota lepid.,* 21 (4): 240-263.

Karsholt, O., Razowski, J., 1996: The Lepidoptera of Europe. A distributional Checklist. 380 pp. Apollo Books, Stenstrup.

Kühne, L., 1997: Phytometra amata (Butler, 1878) - Eine neue Noctuidenart für Europa (Lepidoptera: Noctuidae). *Nachr. Entom. Ver. Apollo,* N. F. 18 (2/3): 211-216.

Nowacki, J., 1998: The Noctuids of Central Europe. 51 pp. František Slamka, Bratislava.

Rakosy, L., 1996: Die Noctuiden Rumäniens (Lepidoptera, Noctuidae). *Stapfia*, 46: 1-648.

Rebel, H., Zerny, H., 1931: Die Lepidopterenfauna Albaniens. 163pp. Hölder-Pichler-Tempsky, A.-G., Wien und Leipzig.

Spuler, A., 1908: Die Schmetterlinge Europas, Stuttgart.

Tomić, D., Vasić, K., Carnelutti, J., Zečević M., Kranjčev, R., 1990: Fauna Durmitora. Heterocera, II. Geometridae (Insecta, Lepidoptera). Sveska 3.: 160-202. Titograd.

Prejeto / Received: 29. 9. 2000